

A *Változatok a halotti beszédre* egy családja pusztulásának ürügyén egybelátott (történelmi s egyéb) problémák átlényegített szövedéke. A „Zoltán fiamnak” történő ajánlás és a versben előforduló „Fébian” családnevű „Jímy” emlegetése az önéletrajziség felé tereli az olvasást, és ehhez kötődik a kompozícióban hangsúlyos én költői-nyelvi létgondja úgyszintén („hát miért vagyok én ennyire fontos?”). (Mintha a *Táltosok, Kócsag-dalok* nyelvezete ezen költemény után született volna.) Még egy-két helyen archaikum és korszerűség párhuzamára épül a szöveg, és olvashatók ilyen – egyébként erőteljes – megoldások, mint a „mártom szívem falába olykor a pennát”, de a „meghurcolt tudat” által kivetett „vérszennyes piktogramok, enervált vers-abortátumok” emlegetése a vers záradékában olyan sajátosan mai halotti, személyes beszéd áll össze, ami siratás is, de valami újnak a kezdete is lehet egyben: alighanem a korábbi nyelvi-költészeti lét újraformálásáé.

Mindez akkor is igaz, ha a kötet záróverse (*A páternoszter kosarában*) nem e nagyon izgalmas belső formai lehetőséget kívánja tovább hangsúlyozni, hanem a könyv és e ciklus tematikailag szerkesztett egységét. Így „a 80 esztendő Csoóri Sándornak” ajánlott költemény egyszerre erősíti meg a *Jég és korbács* című vers aktualitását („mert fogyunk, fogyunk csak / folyton...”), de nem különbül az egész kötetét, azt, amit „az elmúlt nyolc esztendő” jelent veszteségben, önpusztításban, „újkori barbarizmusban” egyaránt.

Már a Görömbei Andrásnak ajánlott költeményben (*Jégangyal*) is annyi dermedés, „jég” volt, mint amennyi nincs az egész eddigi Vári Fábían-életműben, de a Döbrentei Kornélnak ajánlottban is „jégszilánkokat visz a vér”, és a Csoóri Sándornak ajánlottban szintén „lélekig járunk a hóban”. Úgyhogy ez az állapot könnyen összefüggésbe kerül a „támadó alakzatba” szerveződő „gének” konkrétabb értelmezhetőségével (például 2004. december ötödikével). Továbbá „az ország ormán lobogó Belzebub setét lelke”, a „Hotel Kempinski” és az „aranybarom”, az „Ejrópa mennyezetén dölyfőlő csillagok” úgy idézik meg a 2002 és 2010 közötti idők némely egyéb dátumát, hogy azok a magyar nemzetpolitika által válnak értelmezhetővé, akár csak a „kordon” szó a *Karácsony csillagában* (vagy a „gumibot”, „gáz” a hiányzó 2007-es *Útravalóban*).

Ilyen szempontból is „tisztá sor” e versbeszéd annak, aki nyitott szemmel járt az elmúlt nyolc esztendő *versei* és *varangyai* között Magyarországon, vagy történetesen Kárpátalján, ahol – egyébként – Vári Fábían László élt és írta a *Jég és korbács* verseit.

PENCKÓFER JÁNOS

„CSAK A VERS MÉRTÉKE ÖRÖK”

(FINTA ÉVA: SZAPPHÓ A SZIRTEN)

Nocsak! – akadt meg szemem a fenti verssoron, amikor az Együtt 2009/2. számában először olvastam a *Szapphó a szirten* című verset. Akkor tehát – gondoltam bele a költeménybe kissé kétkedőn – mégsem a vers lenne örök, ahogyan azt eddig mély meggyőződéssel hittem? A formakultusz végül győzedelmeskedik a tartalom rovására a Finta-lírában? Többek között e sor miatt vártam kíváncsian erre a kötetre, pontosabban azért, hogy megbizonyosodjam: hirtelen felindultságból született feltételezésem csupán egy kontextusból kiragadott mondat félreértésén alapul. Na de ne siessünk ennyire előre, nem szeretném az ókori eposzírók „*in medias res*” - típusú kellékeivel felcsigázni az idegeket. Azt javaslom (többek között magam számára is), ülünk le a fotelba és olvassuk figyelmesen Finta Éva legújabb kötetét.

Ami a legfontosabb: a kötet precízen kidolgozott. Ez főleg akkor szembetűnő, ha mellé tesszük a szerző előző verseskötetét (*Vissza a vízöntőbe*, Bp., Széphalom Könyvműhely, 2007), mely tizenhárom év anyagát tartalmazza. A *Vissza a vízöntőbe* olvasásakor több olyan verset fedezhetünk fel, mely nem igazán illeszkedik egyik ciklusba sem, és így a kritikusnak akaratán kívül is azt kell gondolnia, hogy ezek csupán a hely kitöltése miatt kerültek a könyvbe. Nem így a *Szapphó a szirten* esetében. Igaz, a kötet kohézióját már az a tény is erősíti, hogy az itt szereplő darabok egy év leforgása (2006–2007) alatt születtek. De meg kell említeni még, hogy egyértelműen a kötet javára írandó a ciklusok nélkülözése (pontosabban a *Szapphó a szirten* akár egy nagy ciklusként is értelmezhető).

Finta Éva verseit leginkább a gondolati líra felől közelíthetjük meg. Pécsi Györgyi írja a kötet borítóján lévő ajánló szövegében: „...[Finta Éva] versei egyre inkább bölcelet jelleget öltenek, ám a bölceleti dilemmák, létértelmezések mindig személyes önvizsgálat részeként, eredményeként épülnek vessé, költészetté”. A kötet tematikája kétségtelenül sokszínű: az ókori görög-római hagyományokat megidézve, ontológiai értelmezéseket feszegetve jutunk el olyan kérdésekre, melyek többek között a saját test idegen voltát, az idő mibenlétét járják körül. Azt javaslom, emeljünk ki néhány verset a kötetből.

A *Szapphó érintése* című költemény indítja a verseskötet. A motívumok egyértelműen az ókori költőnőt idézik: a fátyol, a csillag vagy a lesboszi partra lecsapó „villámfény női alakban” olvasásakor ismerhetünk rá igazán Szapphóra.

Talán rokonlélekre talált a lírai alany. Ilyen gondolatok után bizonyosan: „Úgy nézek át a tájon,/ mint Isten a nagyvilágon/ ki magának teremtette./ Ez a tévhit a nagy csoda titka./ Mindent elhisz az ember”. Mi pedig elhiszük, hogy a Finta Éva által teremtett világban minket sem hagy érintetlenül Szapphó szelleme.

Az *Önvizsgálatban* elgondolkodhatunk azon, hogy hiába „térít széjjel/ magnetikus erő”, valójában ott vagyunk, ahol lehetünk. Az is lehet, hogy sorsunk születésünktől fogva meg van írva. Könnyen meglehet, gondolunk bele mindannyian.

A sorskérdések alapgondolatát viszi tovább *A kihagyhatatlanról* című vers. Szinte – kicsit nosztalgizva – látjuk magunk előtt a „nagyszorgalmú sorskerítők”-et, elképzeljük, ahogy az egyik ilyen istennő fonja az élet fonalát, a másik gombolyítja, a harmadik pedig ollójával csak arra vár, hogy egy vágással véget vessen földi létünknek („...odaérünk ahova érünk/ csak éppen mennyi fájdalommal...”).

A prófétai ihletettséggű, tulajdonképpen vátesz-költő szerepére kérdez rá *A XXI. század költői*. Ez a vers azért is érdekes, mivel felveti a művész közéletben való szerepvállalásának kérdését. Míg a 19. században természetes volt Petőfi számára, hogy „Ha nem tudsz mást, mint eldalolni/ Saját fájdalommal s örömed:/ Nincs rád szüksége a világnak...” (*A XIX. század költői*), ma azonban jobbára iróniával, gúnyval szemléljük a hasonló megnyilatkozásokat. A 19. században a vátesz-költő megnevezés rangnak számított, ma inkább gúnynév. Hogy miért, erre is választ találhatunk Finta Évánál: „Ó, nem poéta nincs, vagy gyáva,/ gyáva csupán a lét, a kor./ Mindnek ráléptek lábujjára,/ s most sajog és sír valahol./ Itt minden elhúzott felettünk:/ repülő, vadliba, iram,/ s mi ittragadtunk, számlálgatván,/ mennyi a versben a ficam”.

A kötetben felfigyelhetünk a klasszikus időmértékes és ütemhangsúlyos zárt formájú versek mellett a különféle, gondolatritmusokra épülő szabadversekre. Ezek közül emelkedik ki *A homokóra megfordul* kezdetű. Első gondolatunk mindjárt az lehetne, hogy leírható-e, megfigyelhető-e egyáltalán egy pillanat a világból, az a röpké pillanat, amikor a homokszemek leperegnek és megfordul a homokóra? Mit jelent ez a számunkra: kezdetet vagy esetleg véget? Születést, halált, netalán újjászületést? Lehet, hogy a természet végtelen körforgását? „Így porra por – keletkezőnk/ kiáshatóak leszünk majd egykor mi is/ megfeythetetlenek leszünk majd egykor mi is/ mindig azt vágyjuk tudni: mi történt/ mikor azt kéne tudnunk: hogyan történt/ mikor azt kéne tudnunk: miért történt/ mikor azt kéne tudni: mi történik/ MOST mi van/ milyen az AMI/ mi milyenek/ miért ilyenek/ meddig ilyenek/ jó-e hogy ilyenek/ kell-e hogy ilyenek/ vagyunk/ legyünk/ és jó-e a jó” – kérdezhajtuk magunktól a hiányos mondatok keltette feszültség erejével.

A kötet fontos darabjának érzem továbbá a *Kereszt* című verset, amely egyszerre kezdeményez párbeszédet két tragikusan életét vesztett költőnő, Szapphó és Sylvia Plath emlékével. A vers befogadását tekintve nem árt, ha röviden megismerkedünk az előbb említett két alkotó halálának körülményeivel: Szapphó a legenda szerint egy beteljesületlen szerelem miatt vetette le magát Lesbosz szigetének egyik hegyéről; Sylvia Plath pedig feltehetően szerencsétlenül alakult magánélete, mély depresszióra való hajlama miatt lett öngyilkos: magára nyitotta a gázt és a sütőbe tette a fejét. Ilyen kontextusban kapnak komor értelmet a következő sorok: „A színeket elolthatjátok/ Úgyse beszél./ Függőleges felkiáltójel/ Csobban a lent./ Sappho teste így ékelte a/ Végtelent./ Sylvia Plath vízszintesekről/ Álmodozott./ A szája kék a vére ernyed/ Gáz kavargog./ Sok volt nekik az asszonylétben/ Végtelenek/ Partján jární védtelenül a/ Végleteket./ S most két irányban keresztetik/ Verssel a mát”.

Szintén a Szapphó-legendához köthető a kötet címadó verse, a *Szapphó a szirten*. A versforma stílusosan: szapphói stófa; az időmértékben sorba állított szavak olyan természetességgel pörögnek előttünk, mint egy művészfilm képkockái. Ezek után már világossá válik: a versforma tényleg örök. De nem úgy, ahogy első olvasásra értelmeztem. A szapphói stófában benne van az ókori lírahagyomány egy töredéke. Ezt a formát minden kor számára újra meg kell hódítani, hiszen Szapphó valóban egyfajta mérce lett és maradt mind a mai napig „asszonyi sorsa mellett”. Finta Éva azonban nem mindig tartja be szigorúan a szapphói stófa követelményeit, például a harmadik versszak adóneusát megtoldja egy hosszú szótaggal: „rajta marad s boldog” (-uu/-/-), illetve az utolsó előtti versszak adóneusa is „zökkentett”: „mit üzen folyvást” (-u/-/-). Ezt a költői licenciát – sok kollégámmal ellentétben – nem feltétlenül gondolom hibának, inkább amondó vagyok, hogy egy versben élet legyen, mintsem elvont képletek pusztá leképezése. *A Szapphó a szirten* című versben pedig van élet.

Ha mindenképp hibákat keresnek a kötetben, akkor elsősorban a modoroságra hívnám fel a figyelmet. *A Civilizációs keservekben* ilyen sorokkal találkozhatunk: „Széthull a pillanat/ alkalom avatag arca/ Másmilyen éleket/ élve teg érveket élez”. Szerintem az ilyen megoldásokat már a fiatal Babitsnak sem tudtuk volna elnézni. Ezekkel együtt továbbra is úgy gondolom, hogy a *Szapphó a szirten* egy erős kötet, így tehát írásom végére érve egyértelműen ki kell mondanom: szép teljesítmény.

CSORDÁS LÁSZLÓ

Finta Éva. *Szapphó a szirten. Versek (2006-2007)*. – Bíbor Kiadó, Miskolc, 2010. – 74 o.